

Миша Стојадиновић

Институт за политичке студије, Београд

Миодраг Гордић

Факултет за међународну политику и безбедност, Београд

ПОЛИТИЧКИ МИТ КАО ОБЛИК ДРУШТВЕНОГ И ПОЛИТИЧКОГ ОТУЂЕЊА *

Сажетак

Проучавање митолошког у сфери политике представља веома значајно поље истраживања. Аутори у овом раду анализирају политички мит као један од веома моћних извора друштвеног и политичког отуђења човека у савременом друштву. Поред позитивних функција политички митови се често злоупотребљавају ради постизања одређених циљева. Њихова снага се огледа у томе што политички митови не само да могу да сакрију одређене ствари, већ могу истовремено и да их мистификују, учинивши их на тај начин допадљивим ширем јавном мњењу. Како би указали на овај проблем аутори су рад поделили на три дела. У првом делу рада аутори анализирају снагу мита у савременом друштву. У другом делу се преиспитују негативни аспекти политичког мита, док у трећем делу рада аутори говоре о неолибералном отуђењу човека у савременом друштву.

Кључне речи: мит, политички мит, друштвено и политичко отуђење, демократија

* Овај рад је настао као резултат рада на пројекту бр. 179009, а који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. MYTHOS VS. LOGOS

Мит је одувек имао важно место у људској историји. Мит представља једну од најстаријих културних и симболичких форми чији се настанак везује за саме почетке и корене настанка људске цивилизације. Тиме се долази до тога како мит представља један од најзначајнијих зачетака и извора целокупног културног развоја човека. Проучавање митолошког одувек је представљало и још увек представља веома значајно подручје истраживања, али уједно и веома захтевно. У потрази за онтолошким значењем појма „мит“ свакако треба кренути од античке Грчке – *μῦθος* – где овај појам означава причу, говор, казивање, али истовремено се и супротставља логосу – *λόγος* – рационалном промишљању стварности.

Али како одредити мит? Само дефинисање мита представља веома тежак задатак и ми ћемо се у нашем раду послужити дефиницијом Милана Матића за коју сматрамо да на најбољи начин осликава саму суштину мита: „Мит у основи јесте прича о природи света и ствари, о значењу појмова и њиховом искону и смислу, о почецима и смеровима кретања, којом се омогућује преношење и даље развијање осмишљеног опажања света прилагођеног специфичним људским потребама и сврхама.“⁽¹⁾

И можда је у XVIII веку изгледало да је време митолошког завршено под налетима просветитељства то се није десило. Просветитељи су можда на неки начин значили крај традиционалних митова, које су они сматрали лажима, али су они истовремено довели и до креирања простора за настанак савремених митова. Свеукупни технолошки напредак људске цивилизације који је настављен у XIX и нарочито у XX веку није уједно означио и крај митова. „Свет је током XX века обележио вртоглави напредак у многобројним научним областима. Браћа Рајт (Орвил и Вилбур) су 17. децембра 1903. године обавила први успешан лет авионом, затим откриће атомске енергије, велики напредак на пољу медицине, проналазак телевизије, рачунара, настанак интернета (...), ово с правом неоспорно говори да је током XX века дошло до највећег скока у цивилизацијском развоју. XX век је, међутим, уједно донео и насиље великих размера које је оставило за собом огроман број људских жртви, али и материјалног и културног разарања.“⁽²⁾ Дакле, са једне стране имамо огроман

1) Милан Матић, *Мит и политика расправа о основама политичке културе*, Институт за политичке студије, Београд, 2005, стр. 16.

2) Миша Стојадиновић, Виолета Рашковић Таловић, „Изазови развоја демократије у савременом друштву: политичко насиље и теорија (не)праведног рата“, *Српска политичка*

научно-технолошки развој који је довео до тога да је наука својим развојем постала неизоставан чинилац свакодневног живота (видети следећу табелу). Међутим, са друге стране, бурне промене које погађају глобално друштво не само да изазивају страх, већ истовремено доводе до тога да се на модерно друштво гледа као на друштво ризика. Бек [Ulrich Beck] анализирајући савремено постиндустријско друштво каже да је „ризик, као систематски начин бављења опасностима и несигурностима које је изазвала и створила сама модернизација, постао његова унутрашња природа“.³⁾ Савремено друштво, према Беку, представља *друштво ризика* које он дефинише „као друштво науке, комуникационих и информационах средстава, сложених конгломерата група и моћи наспрам природе и између људи.“⁴⁾

Табела бр. 1: Наука и савремено друштво

	1)	2)	3)	4)	5)	6)
У потпуности се не слажем	2.3%	1.9%	12.2%	11.3%	17.8%	3.3% (гори)
2	1.3%	1.1%	5.3%	5.5%	8.9%	1.6%
3	2.1%	1.9%	6.9%	7.3%	10.3%	2.4%
4	3.2%	3%	7.2%	7.8%	8.1%	3.5%
5	9.4%	8.5%	16.1%	17.1%	14%	10.7%
6	8.5%	8.2%	10.7%	10.9%	8.7%	9.6%
7	12.3%	12%	10.3%	10%	8%	14.4%
8	18.4%	17.9%	10.3%	9.3%	8%	19.1%
9	13.1%	14.3%	5.8%	5%	4.4%	12.3%
У потпуности се слажем	26.3%	27.7%	10%	8.7%	7.9%	20.1% (бољи)
Без одговора	0.8%	0.8%	1.1%	1.2%	1.1%	0.8%
Не зна	2.4%	2.7%	4.1%	5.9%	2.8%	2.2%
Укупан број испитаника	90.352	90.352	90.352	90.352	90.352	90.352

1) Наука и технологија чине наш живот здравијим, лакшим, и комфорнијим; 2) Због науке и технологије биће више прилика за следеће генерације; 3) Исувише се много ослањамо на науку а недовољно на судбину; 4) Један од лоших ефеката науке је тај што је умногоме отежао разликовање идеје доброг и лошег

мисао, Институт за политичке студије, Београд, 1/2016, стр. 49.

- 3) Миша Стојадиновић, „Значај медија за развој културе мира“, *Медији и култура мира на Балкану* (приредили: Бранислав Стевановић, Александра Костић, Љубиша Митровић), Филозофски факултет – универзитет у Нишу, Центар за социолошка истраживања, Ниш, 2010, стр. 372.
- 4) Наведено према: Љубиша Митровић, *Творци нових парадигми*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 90.

у друштву; 5) Није ми важно да познајем науку у свакодневном животу; 6) Свет је бољи или гори због науке и технологије

Узорак: Алжир Аргентина Јерменија Аустралија Азербејџан Бахреин Белорусија Бразил Колумбија Чиле Кина Кипар Еквадор Египат Естонија Грузија Немачка Гана Хонг Конг Индија Ирак Јапан Јордан Казахстан Кувајт Киргизија Либан Либија Малезија Мексико Мароко Холандија Нови Зеланд Нигерија Пакистан Палестина Перу, Филипини Пољска Катар Румунија Руска Федерација Руанда Сингапур Словенија Јужна Африка Јужна Кореја Шпанија Шведска Тајван Тајланд Тринидад и Тобаго Тунис Турска Украјина Велика Државе Уругвај Узбекистан Јемен Зимбабве

Извор: *World Values Survey*, доступно на: <http://www.wvsevsvdb.com/wvs/WVSAanalyzeQuestion.jsp>, талас 2010-2014, приступљено 23.06.2015.

Вебер [Max Weber] на један сликовити начин описује како потреба за митом у савременом друштву не само да није нестала него је још увек ту јача него икада: „Стари сељак можда може умрети `испуњеног живота` завршивши биолошки круг, али цивилизованијем људском бићу, које је убачено у бескрајни трансцендентни процес који човек може само делимично да разуме, неопходно је да осећа већу потребу за значајем живота. (...) Док дивљаци знају како функционишу средства која користе у свакодневном животу, тако смо ми окружени са многобројним предметима и значењима од којих зависимо, а чији су механизми у потпуности нама непознати, па отуда расте могућност повећане дистанцираности од света који нас окружује, што даље ствара повећање потребе за значењем.“⁵⁾

Мит на неки начин представља континуирани процес сталног мењања у складу са променама друштва. Имена су од есенцијалне важности за оријентацију човека у друштву без којих би он био изгубљен, али је самим тим потребно и одредити њихова значења која се често веома разликују међусобно. И можда се на први поглед чини да је свеукупни друштвени развој на свим пољима довео човечанство у време када су митови и митолошки дискурс сувишни, то свакако није случај. Некако се чини да што су покушаји да се умањи значај мита током историје били већи, он се увек изнова враћао јачим. Савремено друштво не само да није умањило значај митолошког, већ умногоме доприноси његовом постојању. „Пресудни значај политичке културе и вредносних димензија политике за живот и развој једне политичке заједнице произилази из основне потребе сваке људске јединке за

5) Chiara Bottici, *A Philosophy of Political Myth*, Cambridge University Press, New York, 2007, стр. 132.

вредносним осмишљавањем и идентитетом у свету и друштвеној средини којима припада. У друштвеном и политичком свету, човека не воде само елементарне потребе, интереси или принудни механизми власти, већ и вредности и тежња за идентитетом. Ове друге потребе добијају огроман значај за човека који живи у свету испуњеном неизвесношћу, све дубљим антагонизмима, па и отвореним сукобима.⁶⁾

Наравно потребно је направити разлику између традиционалних (класичних) митова и савремених митова. Мит је са развојем људске цивилизације наставио да постоји мењајући се, а истовремено и даље настављајући да има значајну улогу у друштву. „Будући да припадају домену профаног, савремене форме мита не смемо мешати нити поистовећивати са класичним митовима, јер митови двадесетог века, како упозоравају неки аутори, нису исто што и изворни или чисти митови. Савремено митско мишљење није исто што и првобитно, изворно митско мишљење. Оно је псеудомитско мишљење. Митови двадесетог века нису, дакле, прави, већ лажни митови.“⁷⁾

Ова разлика између традиционалних и класичних митова се неретко осликава и као разлика између правих и лажних митова, а коју је Љиљана Рајшић сумирала у једном од својих радова. Она истиче да је „оно по чему се савремени митови суштински разликују од класичних, због чега им се и даје атрибут лажни, јесте то што објект митске вере нису трансцендентна, непостојећа, идеална бића, већ посебни аспекти друштвене стварности (...) Савремено значење мита често се не ограничава на појаву обоготворавања, већ се проширује тако што се израз мит употребљава као синоним за израз идеолошка илузија, па се атрибут митски не придаје само оним идејама у којима су обоготворени аспекти друштвеног живота, већ и осталим идејама које су неадекватне стварности и које, због тога, сама стварност демантује (нпр. мит о демократији, мит о суверенитету итд.). При томе је, очигледно, одлучујући критеријум за употребу термина мит био универзално обележје свих форми мита – традиционалних и савремених – противречност између мита и стварности.“⁸⁾

6) Милан Матић, *Мит и политика расправа о основама политичке културе*, нав. дело, стр. 6.

7) Љиљана Рајшић, „Митови двадесетог века“, *Теме*, 3-4/2000, стр. 270.

8) Исто.

2. ПОЛИТИЧКИ МИТ КАО СРЕДСТВО ДРУШТВЕНОГ И ПОЛИТИЧКОГ ОТУЂЕЊА

Проучавање митолошког у политичкој сфери заузима значајно место у савременим теоријама које се баве истраживањима митова. Кључна карактеристика политичких митова јесте у томе што они обликују људско друштво дотичући се вредносног систем, друштвених односа, природе власти, ауторитета, државе, идентитета... Ово је кључна карактеристика политичког мита која га издваја од митова теогонијског, космогонијског и антрополошког карактера. Милан Матић у својој студији *Мит и политика* говори управо о овоме. „Најопштија теоријска одређења политичких митова, која се јављају још у античкој филозофији указују да је политички мит она врста митских прича која се односи на заједничке услове живота људи на стварање, одржавање и промене поретка у људској заједници и на њену унутрашњу равнотежу и моралну кохезију. За разлику од теогонијских, космогонијских или антрополошких митова, који говоре о пореклу божанства, света и човека, политички митови теже да се успоставе као основа вредновања и уверења људи о њиховом друштвеном поретку и политичким односима у њему, односно као важеће представе о држави, политичком ауторитету, вођству, хијерархији, моћи и владању, поштовању поретка, једнакости или неједнакости и слично, било да се ови оправдавају или оспоравају.“⁹⁾

То је нешто о чему говори и Љубиша Деспотовић у свом настојању да одреди суштину политичког мита. „Политички митови имају нарочито важну улогу у стварању политичке подлоге којом се осмишљавају основе настанка и оснивања једне политичке заједнице. Ти тзв. оснивачки митови постају тако незаобилазан сегмент свести о конституисању сваког националног политичког поретка без обзира на његову величину и карактер.“¹⁰⁾ Овде се оправдано намеће питање која је улога политичких митова у савременом друштву:

1. „Улога мита у политици је таква, да, иако сам по себи ирационалан, он представља аутономну снагу у свим развијенијим политичким културама, делујући упоредо

9) Милан Матић, *Мит и политика расправа о основама политичке културе*, нав. дело, стр. 101.

10) Љубиша Деспотовић, *Политички митови и идеологије*, Каирос, Сремски Карловци, 2010, стр. 5.

и као подупирач других, рационалних и промишљених политичких средстава и облика утицаја.¹¹⁾

2. „Друга важна карактеристика политичких митова је у томе што ток драматичних збивања у њиховој фабули иде таквим следом и путем реконструисања прошлости, којим се ствара утисак неодољивости, односно да тај рок по природи ствари води ка једном предестинираном циљу, који је, у ствари, онакав расплет збивања какав одговара садашњој улози мита, односно колективним жељама и надама митских прича, које се мобилишу и користе за политичке сврхе. Митска прича сама по себи постаје документ и средство да се помоћу реконструкције прошлих збивања прихвате сугестије о неминовном расплету садашњих и будућих проблема и догађаја који су у току, односно који се очекују.“¹²⁾

Киара Ботичи [Chiara Bottici] справом истиче значај Жоржа Сорела и његову анализу митолошког а која указује на једну дуалност приступа политиком миту. Основна разлика између Сорела и Касирера је у самом поимању мита. Сорел је стварао нешто пре Касирера и на политички мит је гледао као на нешто позитивно, а не као на вид политичке регресије.¹³⁾ Наравно треба поменути и многе друге теоретичаре који су својим стварањем уобличили промишљања о политичком миту (Берђајев, Спиноза, Хана Арент, Јирген Хабермас, и др.), али то је нешто чиме у овом раду не желимо да се бавимо и што ћемо оставити за другу прилику.

Митови нарочито добијају на значају у турбулентним временима друштвене кризе и конфликта. Када се ради о политичкој сфери ово нарочито добија на значају јер, како то Касирер [Ernst Cassirer] каже, периоди равнотеже у политици никада нису наступили: „Митолошка организација друштва је наизглед потиснута рационалном организацијом друштва. У мирним временима и периодима релативне стабилности и сигурности ова рационална организација се може лако одржавати. Чини се да је сигурна против свих напада. Али у политици оваква равнотежа никада није успостављена (...) Мит увек вреба у мраку чекајући своју

11) Милан Матић, *Мит и политика расправа о основама политичке културе*, нав. дело, стр. 101.

12) Исто, стр. 110-111.

13) Chiara Bottici, *A Philosophy of Political Myth*, нав. дело, стр. 246.

прилику. Овај час долази чим друге везујуће силе друштвеног живота због било ког разлога почну да губе своју снагу и нису више у стању да се боре против демонске моћи мита...¹⁴⁾

Постоје многобројне студије које су посвећене управо испитивању тога када и како настају политички митови, које друштвене околности погодују настанку политичких митова, шта је главни узрок тога да политички митови имају толики утицај на друштво итд. Милан Матић анализирајући овај проблем истиче да су значајни налази који показују да „рађање митова обично представља наговештај дубљих промена у социјалној структури и постојећим односима. Митови нису само прост израз, већ и симптом кризе. Штавише, док не добију рационалнију и артикулисану форму, многе идеологије пролазе кроз стадијум своје идејне инкубације, односно кроз развијање општих и митских интерпретација друштвених проблема. Времена политичких митова по правилу, одговарају припремним стањима друштвених промена: то су стања у којима човек или још увек себе није нашао, или је себе већ изгубио. У политичким митовима обнављају се древне колективне наде и вера човечанства у правичну, стабилну и солидарну људску заједницу, због чега се на великим историјским прекретницама и јављају миленаристички митови, односно митови хиљадугодишњег царства (од Римског царства до Хитлеровог Трећег Рајха, итд.)¹⁵⁾

Оно што овде треба истаћи јесте да политички митови и поред својих позитивних функција често бивају злоупотребљени постајући моћно средство манипулације. „Политички митови су инструмент ошамућивања, заробљавања, завођења и отуђивања свести, што омогућава ефикасно политичко вођење маса. Будући да је однос конзервативних друштвених снага према миту увек злоупотреба мита, политички митови се користе тенденциозно. Политички митови служе да оправдају власт и политичку праксу владајућих група, односно, да прикрију и замагле друштвену стварност. Због тога они представљају средство идеолошке мистификације. (...) Али, не треба апсолутизовати овај моменат. Помоћу интенционалног карактера политичких митова не може се до краја схватити механизам буђења и активирања митске свести. Јер политички митови неће остварити своју сврху, индо-

14) Исто, стр. 153.

15) Милан Матић, *Мит и политика расправа о основама политичке културе*, нав. дело, стр. 132-133.

ктринација неће бити успешна, уколико већ нису постојале тенденције митизације политичке сфере које израстају из одређених друштвених околности.¹⁶⁾ То доводи до тога да се политички митови не смеју посматрати ван друштвеног контекста како би се проникло у њихову суштину. Оваква злоупотреба политичког мита доводи до тога да они постају моћно оруђе друштвеног и политичког отуђења.

Мит неретко представља очајничко средство за којим ће, како то Ернст Касирер каже, човек у очајничким ситуацијама увек да прибегне – „и у данашње време политички мит представља такво очајничко средство. Уколико нас је сам разлог разочарао, увек остаје *ultima ratio*, моћ чудесног и мистериозног.“¹⁷⁾

То нас води ка практичној основи политичког мита јер њихов значај за решавања тренутних проблем представља управо извор њихове снаге. „У политичким митовима дају се одговарајуће евокације прошлости-и пројекције будућности са намером да се пружи аргументација и образложе садашње околности, да би се покренула осећања и мотивације колективних акција. Прави субјекти политичких митова су заправо људски колективитети, групе чијој се митској традицији политички оператери обраћају, а не појединци.“¹⁸⁾ Тиме политички мит постаје средство масовне мобилизације грађана око неке идеје, што указује на бројне могућности њихове злоупотребе. Ово нарочити добија на значају у земљама које карактерише хетерогена етничка структура, мултиконфесионалност и мултикултуралност. „У државама с етнички разноликим становништвом функционалност државе у знатној мери зависи и од њене способности да на одговарајући начин управља различитошћу, односно да ствара услове за заштиту положаја и права мањина, али и за лојалност мањина држави у којој живе. Решавање питања мањина важно је не само са аспекта демократизације земље, већ и са становишта нормализације односа са суседима и интеграције у међународну заједницу.“¹⁹⁾

Политички мит поред тога што може да сакрије одређене ствари (догађаје), много опаснији је тиме што он може да их ис-

16) Љиљана Рајшић, „Митови двадесетог века“, нав. дело, стр. 276-277.

17) William Isaacs, Jules Kolodny, „The Role of Myths in Critical Education“, *The Journal of Educational Sociology*, American Sociological Association, 8/1948.

18) Милан Матић, *Мит и политика расправа о основама политичке културе*, нав. дело, стр. 104-105.

19) Нада Радуски, „Положај и права националних мањина у Србији у процесу евроинтеграција – демографско-политиколошки аспект“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, 2/2014, стр. 100.

криви и мистификује учинивши их пријемчивим широј јавности. Прагматичност политичких митова је нешто о чему је још Ернст Касирер говорио. Он је указивао на „њихову прагматичну улогу да учвршћују друштвену солидарност, стабилизују једну заједницу, поготово тежећи да успоставе њен покидани историјски и државни континуитет (...) Касирер у својој анализи технике модерних политичких митова јасно указује на чињеницу да политички митови нису плод уобразиље који расту слободно. То су вештачки производи које су створиле веома веште и лукаве занатлије...“²⁰⁾

Не сме се никако упасти у замки приликом проучавања митова сматрајући их творевином прошлости, која је са развојем савременог друштва престала да постоји јер је за њима престала потреба. „Политички мит се често везује за нешто неуобичајено (изванредно). Политички митови, и када су били одбацивани од стране просветитеља као регресије у примитивизам, и када су хваљени као симптоми великог ентузијазма од стране њихових симпатизера, увек су били посматрани као манифестација нечега изванредног. Према оваквом схватању политички митови су требали да нестану из модерне политике пред налетима рационализације и бирократизације. Међутим то није случај. У условима савременог друштва како Герц каже митолошко још увек није изашло из политике, али је зато много тога баналног (свакоднев-ног) ушло у њу.“²¹⁾

Постмодерни дискурс подразумева да се води рачуна не само о ономе што је речено, већ и о ономе што је прећутано, а што у многим случајевима политичког мита може бити у великој мери много значајније од оног што је изговорено.

Иако постоји искушење да се приликом тумачења кључних политичких догађаја нашег времена руководимо старом добром пословицом да је значење увек субјективно док чињенице говоре саме за себе то готово никада није могуће спровести у пракси. „У стварности значење је сакривено унутар многих слојева тумачења чињеница, на сличан начин као што треба правити разлику између црно-белог филма и филма у боји. Процес наношења слојева значења у приповести је веома комплексан и спор; он митологизује причу тако да она поседује заједнички значај за групу. Ово

20) Љубиша Деспотовић, *Политички митови и идеологије*, нав. дело, стр. 6.

21) Chiara Bottici, *A Philosophy of Political Myth*, нав. дело, стр. 246.

је процес рада на политичком миту; и он је непрестан због тога што значај никада није договорен заувек и за све.²²⁾

3. НЕОЛИБЕРАЛИЗАМ ИЗНАД ЧОВЕКА

Неолиберализам се данас успоставио као дефинишућа политичко-економска парадигма нашег времена.²³⁾ Са становишта неолиберализма, да би капитализам најбоље функционисао државне интервенције морају бити сведене на минимум. Утемељивачима неолибералног модела се могу назвати Фридрих Хајек [Friedrich Hayek] и Милтон Фридман [Milton Friedman]. Хајек је чврсто веровао у индивидуализам и тржиште и његово чувено дело *The Road to Serfdom* је било међу првима које је напало економски интервенционизам. Милтон Фридман нам својим делом *Capitalism and Freedom* истиче да се капитализам најбоље развија без икаквих ограничења и државних интервенција, при чему је слободно тржиште неопходан фактор успешног развоја капитализма. Неолиберализам се најчешће одређује као политика слободног тржишта која охрабрује приватне фирме и побољшава избор потрошачима, разарајући при том „неспособну, бирократску и паразитску владу која никада не може урадити ништа добро, без обзира на њене добре намере“.²⁴⁾

Неолиберализам са својим основним поставкама можда звучи заводљиво, али међутим када са домена теорије пређемо на ниво пракси увиђамо да ове основне поставке важе само до одређене мере. Наиме, оне важе све до оне мере докле „прави људи“ имају користи и докле у својим настојањима не наиђу на препреку. У супротном ти тако уважавани идеали као што су демократија и слободно тржиште одједанпут бивају гурнути у страну. У таквим случајевима неолиберална теорија поприма своју неоимперијалну праксу.

Ноам Чомски представља једног од водећих интелектуалаца који критикују мит о слободном тржишту, мит који говори о томе како је економија добра једино ако је такмичарска, рационална и ефикасна. Слободно тржиште се у овом миту јавља као фактор

22) Joanne Esch „Legitimizing the ‘War on Terror: Political Myth in Official-Level Rhetoric“, *Political Psychology*, International Society of Political Psychology, 3/2010, стр. 357.

23) О томе видети опширније: Миша Стојадиновић, *Ноам Чомски и савремено друштво*, Институт за политичке студије, Београд, 2014.

24) Noam Chomsky, *Profit over People – Neoliberalism and Global Order*, Seven Stories Press, New York, Toronto, London, 1999, стр. 7.

који би требало да омогући остваривање оваквих идеала. Међутим, „у већини економија доминирају велике корпорације које поседују огромну контролу тржишта супротстављајући се управо слободној конкуренцији о којој се толико говори у економским уџбеницима и политичким говорима“.²⁵⁾ Оно што, такође, говори у прилог овоме јесте и чињеница да се велике банке у САД, а које би према свим правилима неолиберализма, требало да пропадну, одржавају вештачким путем уз државне интервенције. О томе говори и Штиглиц [Joseph Eugene Stiglitz] који каже да су „главне америчке банке постале су сувише велике да би пропале. (...) Уместо тога, држава је ускочила, суштински обезбеђујући осигурање (без премије) власницима обвезница и акционарима, тиме подривајући тржишну дисциплину“.²⁶⁾

Појмови као што су демократија, једнакост, моћ, револуција, напредак и многи други се свакодневно употребљавају (нарочито у политичком говору). Оно што чини суштину ових појмова јесте да они самим тим што изазивају снажна осећања која у великој мери замагљују разумевање начина на који се употребљавају, или начина на који би требало или не би требало да се употребљавају. У том смислу још је конфучијанизам указивао на потребу за „исправљањем имена“ као првим и најважнијим задатком сваке власти. „Ако имена нису тачна, језик неће бити у складу са суштином ствари и ово би временом довело до краја правде, у анархију и рат. Неко би могао са одређеном дозом истине истаћи да досадашњи покушаји владе да спроведе своје сопствено тумачење значења речи можда нису угрозила напредак правде. Међутим, потреба за исправљањем имена без обзира на то је велика јер већина нас би радије желела да се оваква расправа води у слободној дебати на универзитетима, или у научним часописима и књигама.“²⁷⁾

Ова потреба за исправљањем имена добија на значају приликом проучавања неолиберализма, због тога што права значења појмова често бивају мистификована. Овај веома моћни политички мит о либералној држави је довео до тога да неолиберални модел демократије постане универзалан и неопходан ради остваривања демократије, а који је уједно испуњен бројним унутра-

25) Исто, стр. 7.

26) Џозеф Штиглиц, *Слободан пад – Америка, слободна тржишта и слом светске привреде*, Нови Сад: Академска књига 2013, стр. 200.

27) Henry Tudor, *Political Myth*, Macmillan Education, London, 1972, стр. 9.

шњим противуречностима које урушавају основне претпоставке либерализма.

Суштину неолибералног отуђења човека је можда на најбољи начин описао у самом наслову једне своје студије којој је дао назив *Профит изнад човека (Profit over People – Neoliberalism and Global Order)*. Профит је нешто што доминира изнад свега. То доводи до тога да се борба за демократију, људска права, хуманитарне интервенције (и др.) неретко злоупотребљавају зарад остваривања одређених политичких и економских интереса.

ЛИТЕРАТУРА

- Деспотовић Љубиша, *Политички митови и идеологије*, Каирос, Сремски Карловци, 2010.
- Матић Милан, *Мит и политика расправа о основама политичке културе*, Институт за политичке студије, Београд, 2005.
- Митровић Љубиша, *Творци нових парадигми*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Рајшић Љиљана, „Митови двадесетог века“, *Теме*, 3-4/2000.
- Радушки Нада, „Положај и права националних мањина у Србији у процесу евроинтеграција – демографско-политиколошки аспект“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, 2/2014.
- Стојадиновић Миша, „Значај медија за развој културе мира“, *Медији и култура мира на Балкану* (приредили: Бранислав Стевановић, Александра Костић, Љубиша Митровић), Филозофски факултет – универзитет у Нишу, Центар за социолошка истраживања, Ниш, 2010.
- Стојадиновић Миша, *Ноам Чомски и савремено друштво*, Институт за политичке студије, Београд, 2014.
- Стојадиновић Миша, Таловић Рашковић Виолета, „Изазови развоја демократије у савременом друштву: политичко насиље и теорија (не) праведног рата“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, 1/2016.
- Штиглиц Цозеф, *Слободан пад – Америка, слободна тржишта и слом светске привреде*, Нови Сад: Академска књига 2013.
- Bottici Chiara, *A Philosophy of Political Myth*, Cambridge University Press, New York, 2007.
- Chomsky Noam, *Profit over People – Neoliberalism and Global Order*, Seven Stories Press, New York, Toronto, London, 1999.
- Esch Joanne „Legitimizing the War on Terror: Political Myth in Official-Level Rhetoric“, *Political Psychology*, International Society of Political Psychology, 3/2010.
- Isaacs William, Kolodny Jules, „The Role of Myths in Critical Education“, *The Journal of Educational Sociology*, American Sociological Association, 8/1948.

Tudor Henry, *Political Myth*, Macmillan Education, London, 1972.

World Values Survey, Internet, <http://www.wvsevsnb.com/wvs/WVSAanalyzeQuestion.jsp>, талас 2010-2014, 23/06/2015.

Misa Stojadinovic, Miodrag Gordic

POLITICAL MYTHS AS FORM OF SOCIAL AND POLITICAL ALIENATION

Resume

A myth has always had an important place in human history. Myths are one of the oldest cultural and symbolic forms whose origins date back to the very beginning of human civilisation. This leads to the fact that myths are one of the most important sources of the entire human cultural development. The study of mythology represents very important area of researching, but also this area is very demanding. It is necessary to make a distinction between traditional (classical) myths and modern myths. In this work we are analysing especially one form of modern myths and that is a political myth.

The study of mythological in the political sphere has an important place in modern theories which are researching modern myths. A key feature of the political myths is that they shape human society influencing on our system of values, perception of the nature of power and authority, identity etc. Myths especially gaining importance in the turbulent times and times of social crisis and conflicts. When it comes to the political sphere it is important to say that peaceful and balanced periods in politics were never established. We are underlining in our paper that political myths despite their positive functions are often misused in the purpose of manipulations. This leads us to the practical basis of political myths. They become solution for serious problems.

Political myths have the strength not only to conceal certain things, but also to mystify them making them susceptible to the general public opinion. This makes political myths very powerful and very dangerous. Neoliberalism was established as defining political and economic paradigm of our time. Terms such are democracy, equality, human rights (and many others) are very powerful terms that are used in political communication. They provoke strong feelings which blur their true nature. Neoliberalism is very powerful political

myth about liberal state. This political myth established norm that neoliberal model of democracy become universal value, and this myth also represent one of the most powerful source of human alienation in contemporary society in which profit is always over people.

Keywords: myth, political myth, social and political alienation, democracy

* Овај рад је примљен 01.11.2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 30.11.2016. године.